

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ז. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

האם מותר לומר לגוי שידליק את המזגן כשהחום כבד?

נידון השאלה היא, האם ניתן לדמות חום כבד לקור גדול שבו נאמר שהכל חולים אצל הקור. וניתן לומר, שכאשר מדובר במקרה כזה שהחום כ"כ כבד עד שיש חשש שאנשים במקום זה יגיעו למצב של חולי, כגון שיש שם זקנים או נשים הרות שהחום יכול להשפיע עליהם לרעה, יהיה מותר לומר לגוי שידליק מאוורר או מזגן. אולם כאשר החום גורם רק לחוסר נוחות, ואפילו כשהוא גורם לליאות [- עייפות וכבידות וחוסר רעננות] אסור לומר לגוי שידליק מאוורר או מזגן.

וטעם הדבר, מחמת שהדלקת מאוורר או מזגן כרוכה באיסור מן התורה, וכפי שפסק החזון איש זצ"ל שעשיית מעגל חשמלי הינה איסור מן התורה של מלאכת "בונה"³, ולפי ההלכה אסור לומר לגוי לעשות מלאכה אלא במקום של חולי⁴.

מה הדין כשהחום כבד בבית הכנסת?

במקרה שהדבר נוגע לציבור, כגון בבית הכנסת או סעודות חתונה וכדו', יש יותר מקום להקל בזה, אך בכל מקרה יש לשאול מורה הוראה

האם יש הבדל בין הסקה חשמלית לבין הסקת תנור עם אש ממש?

למדנו בגליון הקודם, שבעת שהקור גדול מותר לומר לגוי שידליק את ההסקה מאחר שהכל חולים אצל הקור¹, ועתה באים אנו לדון האם יש בזה הבדל בין הסקה חשמלית לבין תנור מאש ממש.

למדנו לעיל שכשהדליק הגוי נר עבור עצמו – וכן הדין כשהדליק עבור חולה – מותר ליהודי אחר להנות מזה, והטעם, כיון שגורם לאחד נר למאה ואין חשש שיוסיף הגוי נרות בשביל שיש עוד אנשים שנהנים מהאור. אבל כשהדליק הגוי מדורה עבור עצמו להתחמם כנגדה, יש פוסקים הסוברים שאסור ליהודי להנות מזה, מפני שיש חשש שמא יוסיף הגוי עוד עצים אף עבור היהודי².

ואם כן, גם כאן יש לחלק בין הסקה חשמלית שאין חשש שיוסיף הגוי עבור היהודי שזה דומה לנר [העשוי לאור], ובזה אחר שהדליק הגוי עבור חולה או קטנים שדינם כחולה מותר לגדולים להנות מזה. אבל בתנור עם אש ממש שיש חשש שהגוי יוסיף עצים או יגדיל את האש עבור הגדולים, אסור להנות מזה [לפי פוסקים אלו].

³ עיין מה שכתב בזה בשו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן כ"ג כ"ד, ודבריו שם שלא עפ"י שיטת החזו"א.

⁴ עיין סימן שכ"ח סעיף י"ז גדרי החולי שהותר מחמתו לומר לגוי לעשות מלאכה מן התורה.

¹ עיין בגיליון קודם פרטי הדינים בזה.
² שם סעיף א'.

שישקול את העניין לגופו אם שייך להקל שם בזה.⁵

האם מותר לומר לגוי לעשות מלאכה לצורך מצוה?

השו"ע⁶ כותב בעניין עשיית צרכי מילה בשבת, שכל דבר שאם עשאו ישראל בשבת אין בו אלא איסור מדרבנן מותר לומר לגוי לעשותו, אבל דבר שאסור לישראל לעשותו מן התורה אסור לומר לגוי שיעשה אפילו בשביל צורך מצות מילה.

והטעם שהתירו באיסורים דרבנן, משום שיש כאן ב' איסורים דרבנן, א' איסור אמירה לגוי, ב' האיסור שרוצה שהגוי יעשה, והיינו שבות דשבות, וכיון שצורך מצוה יש כאן לא העמידו חכמים דבריהם בזה.⁷

ונחלקו הראשונים, האם היתר זה שנאמר לצורך מצות מילה הוא ג"כ לצורך כל המצוות, דהיינו שיהיה מותר לומר לגוי לעשות דבר האסור לעשותו בשבת מדרבנן לצורך כל מצוה, או שזה נאמר רק במצות מילה. דעת הרמב"ם⁸, שהדבר מותר לצורך כל מצוה. אבל דעת התוספות⁹, שרק במצות מילה נאמר היתר זה, ולא בכל מצוה. וטעם הדבר, משום ששבת כבר ניתנה להידחות מפני מצות מילה שהרי עצם המילה יש בה איסור מן התורה והותרה לצורך המצוה, ועל כן שוב התירו חז"ל גם לומר לגוי שיעשה איסור דרבנן לצורך זה. אבל בשאר מצוות שלא שייך טעם זה לא התירו.

ולהלכה, עיין בשו"ע¹⁰ שכתב בתחילה את דעת הרמב"ם בסתם ואח"כ כתב את דעת התוספות בשם יש אוסרין, וכלל הוא בידינו שסתם ואח"כ

⁵ עיין רמ"א סימן רע"ו סעיף ב' מה שכתב בשם בעל העיטור, ועי"ש במ"ב ס"ק כ"ד כ"ה.

⁶ סימן של"א סעיף ו'.

⁷ מ"ב ס"ק כ'.

⁸ הלכות שבת פרק ו' הלכה ט' י'.

⁹ מסכת גיטין דף ח' ע"ב ד"ה אע"ג, ומסכת ב"ק דף פ' ע"ב ד"ה אומר.

¹⁰ סימן ש"ז סעיף ה'.

יש הלכה כסתם, פירוש – שבכל מקום שהזכיר השו"ע דין בסתם דהיינו שלא רמז שדין זה הוא רק לפי חלק מן הפוסקים, ואח"כ כתב דעה נוספת בלשון "יש" [- יש חולקין יש אוסרין יש אומרים], כוונתו בזה היה לפסוק את ההלכה כהדעה שהוא הביא בסתם. וא"כ בנידון שלנו שאת דעת הרמב"ם הביא השו"ע בסתם ואת דעת התוספות הביא בלשון ויש אוסרין, ההלכה היא כדעת הרמב"ם שמתיר לומר לגוי לעשות איסור האסור בשבת מדרבנן לצורך כל מצוה שתהיה.

ויותר מזה, בהלכות ראש השנה¹¹ הביא השו"ע רק את דעת הרמב"ם שמתיר ולא מזכיר כלל את דעת התוספות, וגם זה מראה לנו שדעתו לפסוק הלכה כדעת הרמב"ם.

ובעז"ה נביא כמה דוגמאות שיוצא נפקא מינה מהדין הנ"ל.

בגליון הבא:

– ספר התורה הושאל לבית האבל ושכחו להחזירו לבית הכנסת לפני שבת, ובמקום זה אין עירוב כשר, האם מותר לומר לגוי שיביא את ספר התורה לביהכ"ס לצורך מצות קריאת התורה?

– החשמל קפץ מיד לאחר כניסת השבת, האם מותר לומר לגוי שידליקנו עבור מצות סעודת שבת?

– ומה הדין במקרה הנ"ל שיש קצת אור בחדר אלא שרוצים אור חזק יותר?

¹¹ סימן תקפ"ו סעיף כ"א.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il